

DESTANI YAZILMAYAN SAVAŞ

Doç. Dr. Ali KAFKASYALI*

Bir milletin geçmişi, geleceğinin güç kaynağıdır. Geçmişinin gücünden faydalanmayan ve tarihinden ders almayan milletlerin, geçmişte yaptıkları hataları tekrar etmeleri mukadderdir. Bunun için de devamlı geçmişi okumaları gerekir. Tabii ki geçmiş - edebiyat, resim, müzik, heykel gibi bilim ve sanat dallarının imkânları ve özgün dilleriyle yazılırsa okunur. Tarihi anlatmak sadece tarihçilerin işi de değildir. Yazarların, şairlerin, ediplerin, ressamın, heykeltıraşların, müzisyenlerin, bestekârların da en önemli işleridir. Hatta geçmişi günümüze taşımak devrin aydınlarının da birincil işi olmalıdır.

Yakup Kadri, 1922 yılında yazdığı bir makalesinde "büyük bir millî şair için Sarıkamış'ta yüzlerce destan mevzuu âdeta hazırlanmış olarak duruyor" der ve bir soru sorar: "Acaba günün birinde çelikten bir kalem bu mevzulardan birini bir tunçtan levha üzerine hakkedebilmek mazhariyetine erecek midir?" Yazar, geleceği görürcesine, endişesini saklayamaz ve sorusuna; "Fakat korkuyorum ki Türk şairi Türk askerine nispeten Allahuekber Dağı'nın tepesine hatta hayâlen bile çıkacak derecede kuvvetli değildir; mutlaka yarı yolda nefesi tıkanacak ve çığlarla beraber o sayısız uçurumlardan birine yuvarlanacaktır." diyerek cevap verir. Ne yazık ki Yakup Kadri, endişesinde haklı çıkmıştır. Bu sorunun üzerinden 86 yıl geçmiştir. Hâlâ Sarıkamış'ın destanı yazılmamış, tabloları çizilmemiş, müziği notaya alınmamış, abideleri dikilmemiştir.

Ermenistan'da Erivan metrosuna indiğinizde sizi duvarlara işlenmiş 93 Harbi'nin rölyefleri karşılar. Park, bahçe, üniversite yerleşkeleri ve koridorlarında son yüzyılın tarihini sayfa sayfa okuyabilir, abide abide seyredebilirsiniz.

Rusya'nın Fransa'nın müzelerinde, parklarında, üniversite salonlarında dahi aynı tarihin heykelleşmiş, abideleşmiş sayfalarını görürsünüz.

Paris'in meşhur "Pere La Chese" mezarlığının girişindeki Ermeni abidesinin kitabesinde şu cümle yazılı: "Fransız milletinin millî menfaati uğrunda, Anadolu, Kafkaslar ve Ortadoğu'nun Adana, Muş, Siirt, Van, Erzurum, Kars, Ardahan, Trabzon, Yozgat, İstanbul'da, Türklere karşı savaştan ve ölen Ermeni dostlarımızın hatırasına."

Sevr sarayının önündeki Ermeni abidesinin üzerinde "Genç Türk Hükümeti (İttihat ve Terakki) tarafından 1915 yılında katliâma tabi tutulan bir buçuk milyon Ermeni'nin hatırasına." cümlelerini okuyabilirsiniz.

Burada "kırk yıllık kara günler" dediğimiz işgal yıllarında, Rus ve Ermenilerin, şimdi Kars'ta "Fethiye Camii" olarak adlandırılan kilisenin meydanına diktikleri devasa abidenin üzerindeki heykeller, rölyefler ve semboller hatırlanmalıdır diye düşünüyorum. Ünlü Kars Heykeli'nin üzerinde ne güvercin uçuran bir Rus askeri ne de elinde çiçek buketi bulunan Ermeni kızları vardı. Sanat kompleksinin ortasında yer alan kaidenin üzerinde bronz ve granitten iki heykel vardı. Bunlardan biri Kars kalesine Rus bayrağını çeken askerin heykeli idi. Bu Rus askerinin figürü, ayağının altında Osmanlı sancağı ve elinde Rus bayrağı, Erzurum-İstanbul yönüne ilerleyen şekildeydi. İkinci heykelin figürü ise Çarlığı temsil eden bir kartalın, gönderini kırarak düşürdüğü Türk bayrağını gagası ve pençeleriyle parçalıyor hâldeydi. Kilisenin meydanındaki bu kocaman abidenin etrafına ise Allahuekber'de donan askerlerden geriye kalan Osmanlı topları diziliydi. Abidenin ve kilisenin açılışına gelen Çar II. Nikolay'ın emri ile bu toplar ters olarak sıralanmıştı. Bundan murad, kiliseyi ve abideyi görmeğe gelen kimselerin topların üzerindeki Osmanlı tuğralarını görerek Türklere ait olduğunu anlamalarını temin etmekte! Mehmet Emin Yurdakul'un "Kars Heykeli Karşısında" adlı şiiri bunun feryâdıdır.

* Atatürk Üniversitesi Kâzım Karabekir Eğitim Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi Öğretim Üyesi ve Ana Bilim Dalı Başkanı

Doğunun en büyük şehri ve en büyük üniversitesine bakınız: Koca Erzurum şehrinde 93 Harbi, Sarıkamış Harekâtı veya Birinci Dünya Savaşı ile ilgili ne var? Kocaman bir hiç. Belediyesi, Ermeni kiliselerini onarıp ibadete açmakla meşgul. Atatürk Üniversitesi'ne bakıyorsunuz, ne yerleşkesinde ne herhangi bir mekânında son yüzyılda başımıza gelenlerle ilgili bir eser var. 93 Harbi'nin ve Sarıkamış destanının yaşandığı Kars'ta durum nasıl? Pek farklı değildir. Parklarında, meydanlarında, Türkün kahramanlık sayfalarının sergilenmesi bir yana, bölge ile pek ilgisi olmayan fil, maymun, aslan gibi hayvanlarının ve Orta Çağ Avrupa kadınlarının yontuları arzı endam etmektedir.

Devletin ödeneği, halkın parasıyla bir yapı, bir çalışma yapan bölgenin yöneticileri, bunu bir başarı olarak hanelerine yazarken, koca bir coğrafyayı kaniyla sulayıp, canıyla mühürleyerek vatan yapan ecdadın bu eşsiz kahramanlık ve fedakârlıklarını niçin meydanlara, üniversite salonlarına yansıtmazlar? Onların yaptıklarını niçin evlatlarından, torunlarından esirgerler? Bunu nasıl izah edip mazur gösterebilirler?

Ülkenin bunca şairi niçin bu savaşın destanını yazmaz? Bunca yazar niçin Mehmetçiğin, Rusun azabı ve tabiatın gazabı ile aynı anda boğuştuğu bu savaşın romanını yazmaz? Dinamitin mucidi Nobel'in ödülünü almak için yarışan yazarlar, sâyelerinde yaşadıkları kahramanlara borcunu niçin ödemezler? Bunca müzisyen, bestekâr niçin Mehmetçiklerin 26 Aralık gecesinde Allahuekber platosunda fırtınayla yarışan haykırışlarını bestelemesin? Bunca heykeltıraş, yarı donmuş Türk askerinin yaralı aslan gibi Rusların üzerine saldırışını niçin heykellere taşımaz?

Milletimizin başından geçenleri, en azından son yüzyılda, 93 Harbi, Sarıkamış Harekâtı, I. Dünya Savaşı ve sonrası kurtuluş harekâtı gibi tarihî hadiseleri genç kuşaklara çeşitli ilim ve sanat unsurlarını kullanarak sunmak, aydınların, sanatçıların, edebiyatçıların, tarihçilerin ve ülke yöneticilerinin millî görevi olmalıdır.

Rusların, Ermenilerin işgal, istilâ, zulüm ve yağmalarını yeni nesillere anlatmak Ruslarla, Ermenilerle barışmamak, iş birliği yapmamak demek değildir. Savaşılan, dövüşülen bir ülke ile barışmak, işbirliği yapmak, dostluk kurmak için tarihi unutturmak mı gerekir? Aksine tarihî olayları bilerek münasebet kurmak daha doğru, daha yerinde olur.

Büyük önder Atatürk nutkuna Rumların, Ermenilerin hıyanetini anlatarak başlar. Birinci Dünya Savaşı'nın üzerinden aylar geçmeden ulu önder, kadim düşman Rusya ile anlaşmalar imzalar ve Lenin ile mektuplaşır, yardımlaşır. Hatta bir konuşmasında "Bugün Sovyetler Birliği dostumuzdur. Bu dostluğa ihtiyacımız vardır." der. Dahî lider Atatürk bunları yaparken başımızdan geçenleri yani tarihimizi bir kenara bırakmamış, unutturmamış, aksine "Türk evladı ecdadını tanıdıkça daha büyük işler yapmak için kendinde kuvvet bulacaktır" demiştir.

Bahsi edilen savaş yıllarında Ermenilerin, Rusların, Fransız ve İngilizlerin bölgemiz ve ülkemiz halkına yaptıkları, günümüzde Amerikalı askerlerinin Irak halkına yaptıklarından hiç de az değildir. Yarının Irak yöneticileri, Amerika veya diğer işgal güçleriyle barışıp işbirliği yapmak için, bugün kendilerine yapılanları tarihlerinden çıkarıp atmaları, unutmaları mı gerekir. Devletler ve milletler arasında ebedî dostluk veya ebedî düşmanlıklar olmaz. Tarihi bilerek barış masasına oturmak vardır. Onun için Atatürk, "tarih yazmak, tarih yapmak kadar önemlidir, tarihi yazanlar tarihi yapanlara sadık kalmalıdır" demiştir.

Ne yakın ne de uzak tarihinde hiçbir yüz kızartıcı davranışı olmayan bu büyük milletin, tarihinden sakınılmasını, kaçılmasını ne ile izah edebiliriz. İşgal, istila ve zalimlikleri dünyaca tescil edilmiş olan halklar yaptıklarını kahramanlık olarak gösterip bunları taçlandırırken, Türkler kendilerine yapılan bunca haksızlığı niçin saklamaya çalışır? Anlamak o kadar zor ki.

Falih Rıfki, "Pasin Kızları" makalesinde şöyle yazar: "Pasinler ovasında uzak bir hatıra kadar unutulmuş Türk köyleri vardı. Bir sabah bu köylerin sularını Rus ordularına kılavuzluk eden Ermeni çetelerinin atları geçti. Pasinler'de genç kızlara bekçilik eden 93 rediflerinden başka erkek, yaşlı anadan gayri silah yoktu. Bakınız çeteler ne yaptılar:

Pasin erkeklerini koyun gibi boğazladılar; kadınlarını tavuk gibi boğdular. Ve Pasin kızlarını, arkadan gelen kazak sürüsünün kucağına attılar... Ve Pasin kızları Rus kazaklarına peşkeş çekilmiştir.”

Kars'ta kurulan Cenûb-i Garbî Kafkas Hükümeti'nin dış işleri bakanlığını da yapan Fahrettin Erdoğan, Rusların korumasında Taşnak Ermenilerinin kurduğu "Cân-Fidâ" örgütünün yaptığı onlarca zulmü anlatır:

"Türkmen köylerinden kaçıp da Allahuekber'den aşıp, Oltu'ya geçmek isteyen kadın, kız, ve küçük çocukların yollarını, Lalaoğlu ve Bölükbaşı Rumlar keserek bunları Katranlı köyüne toplamışlar. Bunların 1200'ünü bir saman damına, 200'ünü de ayrı bir saman damına toplayarak; geceleyin Ermeni ve Rum gençleri bu kadınların içine dalarak 7 yaşındaki masumların dahi namusuna tecavüz ettikten sonra öldürmüşlerdir."

"Cavlak köyüne geldik. Eğrice kalelerinden 40 kadar kadın ve çocuk bulduk, bunların içinde bir kadın ve bir erkek, yaralı olarak yaşıyorlardı. Bizim askerler buradan geçerken sıhhiye erleri bunları oradan çıkarıp yaralarını sardıktan sonra evlerine koymuşlar, cenazeleri köye nakledip defnettikten sonra, gidip yaralılardan izahat aldım. Bu ölenler arasında uzun saçlı, servi boylu, ak yüzlü, çatık kaşlı Melek adında bir taze gelin varmış. Bunu Ermeniler sağ tutup götürmek istemişler, kollarına yapıştıklarında, ilk hamlede gelin bir yumrukla Ermeni'nin birinin burnuna vurarak yere sermiş, bu defa iki üç tanesi üzerine hücum etmiş, onlarla boğuşmaya başlamış. Teslim olması için ilk önce desteleyip saçını kesmişler, buna aldırmadığını ve katiyen teslim olmayacağını anladıklarında, yumruklayan ellerini kollarını kesmişler ve sonra da bağırarak, haykıran, nefret eden başını gövdesinden ayırmışlar. Bizler bu aziz ve asil parçaların her birini bir yerden toplayarak deste deste kesilen serpil saçları da toplayıp kardeşi İsmail'in cenazesine yan yana gömdük. Melek, melekler arasına karışmıştı."

"Aşağı Kotanlı ve Yukarı Kotanlılardaki kuyulara doldurulan cenazeleri çıkararak mezarlara koyduk, Aşağı Kotanlı'da Yusuf oğlu Ağa'nın eşi Vesile çok güzel bir gelindi. Kızı 15 yaşındaki Sultan'ı Ermeniler tutmuş, annesiyle birlikte öldürmeden beraberlerinde götürmek istemişler. Bunlar da kabul etmiş; yalnız köyün önünden akan Kars çayının buz tutan üstünden geçerlerken, köylülerin su almak için açtıkları deliğin başına gelerek "Sizin gibi canilere teslim olmaktansa ölüm daha evlâdır." deyip kendilerini buradan çaya atıp, buzun altına akıp gitmişlerdir."

Keşke Erzurum'da dikilen onlarca anlamsız yontunun yerine veya Kars'ta dikilen Orta Çağ Avrupa kadınlarının yontularının yerine Vesile Hanım ile kızı Sultan'ın heykelleri dikilse. Bölge üniversitelerinin duvarlarına parçalanarak öldürülmek pahasına da olsa Ermenilere teslim olmayan Melek Hanım'ın tabloları yapılırsa. Keşke, işgal güçlerinin bilhassa Rusların güdümündeki Ermeni ve Rumların zulmünden kardeş bölge halkını kurtarmak için, kışın en şiddetli çağında karlı dağları aşan Türk ordusunun harekât safhaları, kahramanlık sahneleri ve akıbetleri, şiirlere, destanlara, türkülere, ağıtlara dökülse. Tabloları, resimleri yapılırsa; heykelleri, abideleri dikilse. Erzurum'a, Kars'a davet edilen veya ziyarete gelen yerli yabancı herkes, önce bu olayların resimleşmiş, abideleşmiş anıtlarının önünden, şehitler için bestelenmiş müzikler, onlar için okunmuş destanlar eşliğinde geçirilsin!